

únic, en comptes de proposar «models i tipologies que no censurin ni estigmatitzin, que contribueixin a construir un pensament crític i educar la mirada de les persones petites; que no homologuin el seu gust ni la seva capacitat de triar» (p. 101). Finalment, «Nacions i feminitzacions», de Montserrat Palau, analitza la jerarquia que implica el binarisme i com aquesta contraposició de forces es trasllada a símbols, analogies i metàfores que representen nacions i colonitzacions. Ucraïna com a dona violada per un agressor rus o Catalunya com una dona enganyada i maltractada per un nuvi intolerant que és Espanya són exemples de com la nació es feminitza i és passiva davant d'un estat masculinitzat, poderós i amb un rol actiu.

Si bé la ceba, el pebrot i la botifarra solen ser els protagonistes de les coques de recapte, convé no oblidar que podem fer reposar sobre la massa altres hortalisses, verdures, carns i fins i tot peix, perquè la filologia pot tenir una mirada àmplia i permetre'ns assaborir altres elements de la cultura a què pertany. Tot i alguna pàgina poc polida tipogràficament, l'Associació d'Estudiants de Filologia Catalana de la URV, abans de penjar el davantal, ens serveix un plat cuinat amb amor que és una bona mostra de les possibilitats dels estudis filològics. Que n'aprofiti la lectura.

Rellegir Els Marges

JOSEP CAMPS ARBÓS

Universitat Oberta de Catalunya

jcampsar@uoc.edu

1. MARGES (2024): *Els Marges* (ed.), *Literatura catalana. Del Modernisme als anys trenta*, Palma: Lleonard Muntaner Editor; «Temps Obert» 39.
2. MARGES (2024): *Els Marges* (ed.), *Literatura catalana. De la postguerra a la postmodernitat*, Catarroja-Barcelona, Palma: Editorial Afers; «Literatures» 33.
3. MARGES (2024): *Els Marges* (ed.), *A la ratlla del desig. Cinquanta anys de crítica cultural*, Lleida: Pagès editors; «Argent viu» 174.
4. MARGES (2024): *Els Marges* (ed.), *Llegir el present. Cinquanta anys de crítica literària (1974-2024)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; «Textos i Estudis de Cultura Catalana» 265.

L'1 de maig de 1974 veia a llum el primer número de la revista *Els Marges*. N'era el director Joaquim Molas i els redactors Josep M. Benet i Jornet, Jordi Castellanos, Josep Murgades i Enric Sullà. Cinquanta anys després, malgrat els inevitables canvis soferts per l'equip de redacció (incloent-hi els traspassos de Molas i de

Castellanos), la revista continua sent un puntal en l'àmbit de la investigació i la divulgació acadèmica de la filologia catalana. Amb motiu de l'efemèride, s'han publicat quatre volums que apleguen part dels treballs que s'hi han donat a conèixer durant aquest mig segle a càrrec d'editorials de distints territoris dels Països Catalans —Leonard Muntaner (Illes Balears), Afers (País Valencià), Pagès (Terres de Ponent), Abadia de Montserrat (Barcelona)— i que mostren la ingent tasca desenvolupada. En aquests volums, però, no s'hi han recollit articles de llengua i lingüística ni tampoc de literatura catalana medieval, moderna i vuitcentista.

Literatura catalana. Del Modernisme als anys trenta exposa el desenvolupament de la literatura catalana des de la darrera dècada del segle XIX fins a la fi de la Guerra d'Espanya. Les recerques tenen el seu paralelisme amb el relat que es presenta als volums VI i VII de la recent *Història de la literatura catalana* (Enciclopèdia Catalana, Barcino i Ajuntament de Barcelona), en què una bona part dels capítols han estat redactats per col·laboradors habituals d'*Els Marges*. El llibre s'inicia amb dues reflexions sobre la cultura de les primeres dècades del segle XX, que van servir per a posar les bases de treballs posteriors i desfer equívocs que s'arrossegaven en els nostres estudis literaris: «Modernisme i Noucentisme, amb algunes consideracions sobre el concepte de moviment cultural», de Joan-Lluís Marfany; i «Assaig de revisió del Noucentisme», de Josep Murgades. Al voltant del fenomen de les avantguardes, es reproduïx «Sobre la "Cançó Futura", de Joan Salvat-Papasseit», de Joaquim Molas, l'edició i comentari d'un text aparegut el desembre de 1921 a la revista *Proa*. Dos articles ens apropen a la literatura dels anys vint: a «Armand Obiols i la configuració del Grup de Sabadell (1918-1928)», Jordi Marrugat mostra la pervivència del Noucentisme a través de les figures d'Obiols, Francesc Trabal i Joan Oliver i d'una sèrie d'episodis (els inicis com a escriptors, l'apropiació del *Diari de Sabadell* i la creació de l'editorial La Mirada); altrament, a «Gènesi i primera adjudicació del Premi Crexells. Notes sobre cultura i novel·la en el tombant dels anys vint al trenta», Margarida Casacuberta estudia els inicis del premi més important de novel·la de la preguerra, que insereix en el marc de la polèmica sobre els models narratius. La resta d'articles del volum se circumscriuen a l'època de la República: «Literatura catalana i compromís social en els anys trenta», de Jordi Castellanos, mostra com el debat cultural cada vegada es troba més impregnat per la política a partir de l'anàlisi de les relacions entre la literatura i els partits polítics i la seva plasmació literària; «La creació del Club dels Novel·listes i el fil de la història», de Josep M. Balaguer, representa una continuïtat respecte a l'article de Casacuberta en tant que s'hi exposa, de nou, el paper dels premis literaris i la posterior discussió sobre els models narratius. Els resultats dels treballs precedents s'exemplifiquen en obres concretes: «Notes sobre el tema del "paradís perdut" en la novel·la catalana d'entreguerres», de Maria Campillo, és una magnífica aproximació a *Laura a la ciutat dels sants*, de Miquel Llor, *Judita*, de Francesc Trabal, i *Aloma*, de Mercè Rodoreda, mentre que «Notes sobre *Vida privada*», de Marina Gustà, esdevé una anàlisi, degudament contextualitzada, de la novel·la de Josep M. de Sagarra. El darrer article, «*Imitació del*

foc de B. Rosselló-Pòrcel. Una concepció del món, del poeta i de la poesia», de Josep M. Balaguer, va més enllà de la simple lectura del recull ja que el relaciona, temàticament i conceptualment, amb els d'altres poetes postsimbolistes com Riba, Rilke, Guillén o Valéry.

Literatura catalana. De la postguerra a la postmodernitat és, cronològicament, la continuació del volum anterior ja que abasta des de l'inici del franquisme el 1939 fins a les darreres dècades del segle passat. S'obre amb «Retòrics i terroristes en la poesia catalana de postguerra», de Joaquim Molas, un sintètic panorama sobre les diferents opcions poètiques des de finals de la Guerra d'Espanya fins als anys setanta. Jordi Marrugat repassa a «Crisi i supervivència de la poesia moderna a Catalunya. Sobre la reconstrucció del sistema poètic català en la cultura pública de les dècades del 1940 i el 1950» la desoladora producció poètica a l'interior del país, amb llibres caracteritzats per un catolicisme ranci, que contrasta amb el paper renovador dels poetes joves. El segueixen una sèrie d'articles dedicats a autors representatius de la postguerra: Xavier Vall examina a «Llorenç Villalonga i l'existencialisme» el paper d'aquest corrent filosòfic i literari en l'obra de l'escriptor mallorquí; Núria Santamaria exposa a «Una relectura (altra) de *La ferida lluminosa* (1954), de Josep M. de Sagarra» els motius pels quals una melo-dramàtica peça va acabar convertint-se en un dels grans èxits teatrals de l'època; Maria Campillo mostra a «*La plaça del Diamant*. El substrat històric en una narració de vida» la incardinació dels esdeveniments col·lectius (polítics, socials i bèl·lics) amb la trajectòria vital de la protagonista; per últim, Neus Real presenta a «Montserrat Roig. El cicle narratiu dels anys setanta» una aproximació, tant temàtica com formal, al recull de contes *Tanta roba i poc sabó...* i a les novel·les *Ramona, adieu*, *El temps de les cireres* i *L'hora violeta*. Entrant en el gènere poètic, en el volum es reproduïxen dos articles de Pere Ballart: «Poesia i modernitat. Una lectura de «Coral romput»», un comentari de l'extensa composició de Vicent Andrés Estellés en què en demostra la modernitat i els trets que comparteix amb la lírica posterior al Romanticisme; i «“By Natural Piety”, de Gabriel Ferrater, i els models de la poesia de l'experiència», al voltant d'aquest poema i com esdevé un exemple paradigmàtic de la modalitat lírica a què alludeix el títol; i un de Jaume Aulet, «La recepció de la poesia de Joan Salvat-Papasseit durant la dècada dels seixanta», en què es ressegueix el procés de recuperació del poeta amb finalitats ideològiques per part del Realisme històric. Els dos darrers articles ens aproximem a la postmodernitat: «Llibretes, plaguets i diaris en la narrativa experimental dels anys setanta i principis dels vuitanta del segle xx», de Mercè Picornell, analitza com les fórmules properes a la literatura del jo permeten als autors (Biel Mesquida, Isa Tròlec, entre d'altres) trencar amb les convencions de la novel·la tradicional; i «El primer Monzó i l'altre. Lectures lineals i lectures tabulars», de Margalida Pons, dissectiona dues obres rebutjades per l'autor: la novel·la *L'udol del griso al caire de les clavegueres* i el recull de contes *Self-service*, compost amb Biel Mesquida, i en remarca la vàlua i la continuïtat en les propostes posteriors de Monzó.

A la ratlla del desig. Cinquanta anys de crítica cultural aplega una sèrie de textos d'actualitat i de denúncia, dedicats a l'educació i a la cultura però també a la societat i a la política, des de la voluntat d'intervenir-hi amb propostes de reforma, sempre que es fes referència a qüestions lingüístiques i literàries, ja que *Els Marges* és una revista que s'ha dedicat exclusivament a estudis de llengua i literatura. Els textos procedeixen, en la seva majoria, de l'editorial que obre cada número (redactat i signat pel consell de redacció) i de la secció «Al marge», que recull textos combatius escrits a títol individual. El volum s'inicia amb el mític manifest «Una nació sense estat, un poble sense llengua?», on es denunciava la precària situació del català, menystingut per les institucions heretades del franquisme. Però també hi ha textos que donen notícia del paper cada vegada més residual de la literatura en els estudis acadèmics («Sobre la (in)utilitat dels estudis de filologia», «Literatura: l'opció voluntària però exigent», «Una literatura en crisi, un país sense cultura?»), l'escàs interès per una determinada tradició («Una tradició redescoberta, una cultura maltractada»), les apropiacions indegudes d'autors («En Pla hi va sense abric i en Puig tot despullat», «Josep Carner i nosaltres») o els debats estèrils i passats de moda («*De re urbana* i *De re rurali*, un altre cop?»).

Finalment, *Llegir el present. Cinquanta anys de crítica literària (1974-2024)* és una mostra ben nodrida de comentaris crítics que mostren la diversitat d'autors, temes i gèneres per què ha transitat la literatura catalana de ficció dels darrers cinquanta anys, sense la voluntat d'explicitar un cànon. El volum es divideix en dues parts. A la primera, cenyida a la ressenya, hi desfilen noms indiscutibles (Josep Pla, Mercè Rodoreda, Pere Calders o Manuel de Pedrolo) al costat d'altres que iniciaven la seva trajectòria literària i que s'han consolidat (Quim Monzó, Maria-Mercè Marçal o Ramon Solsona) i d'aquells que formen part de les darreres fornades (Ramon Erra, Marc Pastor o Lluïcia Ramis). Més d'un centenar de ressenyes que permeten conèixer l'opinió que es tenia de l'obra en el moment en què es va publicar. Conformen la segona part set articles panoràmics sobre un conjunt de llibres; tot i el temps transcorregut remarcuem la vigència dels signats per Enric Sullà: «La poesia catalana jove: una alternativa al realisme» i «El viatge a Ítaca: reflexió entorn de la novel·lística més recent».

Els quatre volums que hem descrit són un bon exemple de la tasca rigorosa que ha desenvolupat *Els Marges* des de 1974 en el terreny dels estudis literaris. I, en definitiva, esdevenen una eina de consulta obligada per a qui vulgui endinsar-se en la literatura (i la cultura) catalana del segle passat i d'inicis del recent.